

Страпчук С.І.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва

ІНДИКАТОРИ ВИМІРУ СТАЛОСТІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Сільське господарство є однією з основних галузей національної економіки, проте додана вартість, яку воно генерує, є порівняно низькою. Частка експорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів у загальному експорті країни у 2020 році становила 45,1%, з яких зернові культури займали 42,4%, олія – 26,%. При високому рівні самозабезпеченості за переважною більшістю видів продовольства, особливий інтерес для сільськогосподарських виробників представляють експортні культури, які дають можливість отримати доходи вищі, ніж на внутрішньому ринку, це в свою чергу сприяє розвитку практики монокультури. Високий рівень урожайності часто отримується за рахунок перевищення норм внесення мінеральних добрив та пестицидів, що є джерелом забруднення ґрунтів. Поступове зниження якості ґрунтів та біорізноманіття є екологічною проблемою, що потребує моніторингу та вимагає ефективних рішень щодо сталого розвитку сільських територій. Але, не лише збалансоване землекористування є результатом сталого розвитку сільського господарства. Більшість науковців схилиються до системного оцінювання економічної, екологічної та соціальної компонент при формуванні комплексного індикатора сталого розвитку, який є загальноприйнятим для визначення першочергової цілі сталості. Однією з таких рішень є макроекономічна модель FEEM SI [3].

Досліджуючи наукові здобутки, ратифіковані міжнародні документи та нормативно-правову базу з питань сталості для вимірювання аспектів сільського господарства, довкілля та добробуту людей, спершу було визначено органічне виробництво як одну з умов реалізації досягнення сталого розвитку в сільському господарстві. У одному зі звітів IFOM «Органічне сільське господарство та Цілі сталого розвитку», зазначено, що органічне сільське господарство сприяє досягненню щонайменше восьми з 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема це ЦСР 2 Подолання голоду, розвиток сільського господарства; ЦСР 3 Міцне здоров'я і благополуччя; ЦСР 6 Чиста вода та належні санітарні умови; ЦСР 8 Гідна праця та економічне зростання; ЦСР 12 Відповідальне споживання та виробництво; ЦСР 13 Пом'якшення наслідків зміни клімату; ЦСР 14 Збереження морських ресурсів; ЦСР 15. Захист та відновлення екосистем суші.

Для оцінки можливості досягнення ЦСР, необхідно враховувати, як органічне сільське господарство сприяє зменшенню негативного впливу традиційного сільського господарства, та наскільки воно позитивно впливає на сталий розвиток.

Проте, впровадження принципів органічного виробництва як інструменту для найповнішої реалізації Цілей сталого розвитку в сільському господарстві, є недостатнім, потрібно враховувати вплив широкого спектру сільськогосподарської діяльності, можливостей біоенергетики, підприємництва, створення робочих місць, вдосконалення цифрових навичок, циркулярної економіки серед нових бізнес-моделей та прототипів для кращого прийняття рішень та залучення громад.

Аналізуючи підготовлену Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна (2017) [2] та добровільний національний нагляд» (2020) [1], було відібрано ряд індикаторів соціального, екологічного та економічного вимірів для оцінювання досягнення ЦСР в сільському господарстві на макроекономічному рівні.

Вибір індикаторів на локальному рівні спирається на унікальну комбінацію місцевих параметрів, обставин та суб'єктів, які визначають обсяг та кінцеві результати аналізу, що можуть враховувати принципи бізнес-моделей Canvas та RAIN. Розробка концептуальної моделі з зацікавленими сторонами на початку процесу є важливим кроком в комплексному підході, яка описує соціально-економічний, інституційний та агроекологічний контекст; фіксує динаміку, драйвери та зворотні зв'язки системи для виявлення цінностей, уподобань та припущень зацікавлених сторін. Для моделювання екологічних, біофізичних та соціально-економічних процесів можуть бути використані емпіричні або теоретичні взаємозв'язки. Моделі, засновані на економічному процесі, базуються на таких фундаментальних концепціях, як попит та пропозиція, максимізація корисності тощо [4]. Побудова економічних моделей різних рівнів соціально-економічних систем має враховувати закономірності розвитку та фактори сталості, що характерні для певного класу систем. Зокрема, прогресивний розвиток макроекономічної системи обумовлений роботою окремих економічних підприємств, та залежить від ефективності їх діяльності.

Індикатори виміру сталості дозволяють оцінити прогрес, досягнення та зміни на шляху до сталого розвитку сільського господарства. Для ефективного моніторингу необхідно розуміти наскільки змінюється відстань до мети, наскільки значною є ця відстань та як індикатор може реально змінити ситуацію. Систематизація наукових поглядів на формування індикаторів дає можливість згрупувати їх на основі жорстких та м'яких даних, що могли об'єднати елементи у спільну структуру.

Перелік використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку Україна: добровільний національний огляд. Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування. 2020. 117 с.
2. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь 2017. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. 176 с.

3. Campagnolo, L., Carraro, C., Eboli, F., Farnia, L., Parrado, R., & Pierfederici, R. (2017). *The Ex-Ante Evaluation of Achieving Sustainable Development Goals*. *Social Indicators Research*, 136(1), 73–116. doi:10.1007/s11205-017-1572-x

4. Kanter, D. R., Musumba, M., Wood, S. L. R., Palm, C., Antle, J., Balvanera, P., ... Andelman, S. (2016). *Evaluating agricultural trade-offs in the age of sustainable development*. *Agricultural Systems*, 163, 73–88. doi:10.1016/j.agry.2016.09.010